

НАУКОВИЙ ЧАСОПИС

НАЦІОНАЛЬНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА

СЕРІЯ 16

ТВОРЧА ОСОБИСТІТЬ ВЧИТЕЛЯ:
ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ
І ПРАКТИКИ

ВИПУСК 20 (30)

ЗМІСТ

<i>Абібуласва А.Е.</i> Компетентнісний підхід до лінгводидактичної підготовки майбутніх учителів української мови у початковій школі в полілінгвальному середовищі	3
<i>Абляєва Ф.Ю.</i> Лінгводидактичні умови формування орфоепічних навичок кримськотатарського мовлення молодших школярів в умовах білінгвального мовленнєвого середовища	6
<i>Анафієва Е.Р.</i> Лінгвістичні засади навчання української мови у школах з кримськотатарською мовою навчання, 10	
<i>Базиль Л.О.</i> Модель розвитку літературознавчої компетентності майбутніх учителів української мови і літератури у ВПНЗ: теоретичний аспект.....	13
<i>Беляк О.М.</i> Створення в майбутніх учителів-словесників позитивної мотивації до оволодіння комунікативними якостями мовлення	20
<i>Білецька І.О.</i> Американський досвід підготовки вчителів іноземних мов.....	24
<i>Бондар Л.А.</i> Особливості організації самостійної роботи студентів-філологів в умовах вищого навчального закладу.....	28
<i>Бородіна Н.С.</i> Застосування ігрових технологій у фаховій підготовці студентів-філологів	33
<i>Василенко В.А.</i> Лінгводидактичні засади формування мовної компетентності майбутніх юристів	37
<i>Василенко М.Є.</i> Структура готовності студентів до професійної діяльності: педагогічний аналіз.....	41
<i>Вітюк В.В.</i> Словниково-орфографічні вправи під час вивчення історичних написань української мови.....	45
<i>Вовк М.П.</i> Практика вивчення фольклору у класичних університетах радянської доби (1950 – 1980-х рр.)	48
<i>Галенко А. М.</i> Система лексичних вправ як засіб формування культурологічної компетентності студентів філологічних спеціальностей	53
<i>Галушко М.В.</i> Теоретичне обґрунтування процесу сприймання художнього тексту у професійній підготовці викладача зарубіжної літератури.....	59
<i>Герман В.В.</i> Риторична культура як основа формування риторичної особистості вчителя.....	64
<i>Гимер Н.О.</i> Творчий потенціал викладача у навчальному процесі.....	67
<i>Голуб Н.Б.</i> Особливості текстотвірчої діяльності учнів 5-7 класів в умовах компетентнісного навчання української мови.....	70
<i>Гришук О.В.</i> Застосування інноваційних технологій в процесі навчання української літератури учнів основної школи.....	75
<i>Девлетов Р.Р.</i> Лінгводидактична підготовка майбутніх учителів початкових класів в умовах синхронного вивчення методичних дисциплін мовного циклу.....	79
<i>Дем'яненко О.Є.</i> Місце іншомовної професійно-комунікативної компетенції в процесі підготовки вчителів-філологів	83
<i>Жижко О.А.</i> Сучасні тенденції професійної підготовки інструкторів-андрагогів для роботи з маргіналами у Латинській Америці.....	86
<i>Загороднова В.Ф.</i> Методики викладання української мови у вищих навчальних закладах як навчальна дисципліна.....	90
<i>Залізник А. М.</i> Педагогічні ідеї В. Сухомлинського щодо розвитку мови дітей.....	95
<i>Ісаєва О.С.</i> Навчання культурним нормам студентів-медиків при викладанні англійської мови	98
<i>Коваль В.О.</i> Структура професійної компетентності майбутнього вчителя-філолога	103
<i>Кожем'якіна І.В.</i> Діагностика розвитку мовно-мовленнєвої компетентності вчителя початкових класів	106
<i>Коломієць М.Б.</i> Розвиток поглядів на особистість вчителя в Україні XVI – початку XX ст.	110
<i>Кочубей Л.В.</i> Обучение русской диалогической речи в профессиональной подготовке учителя-филолога.....	113
<i>Кузнецова Г.П.</i> Біблія в системі генези конфесійного стилю української мови: концептологічний підхід	116
<i>Кузнецова О.Ю.</i> Організація і зміст підготовки викладачів іноземних мов у країнах Європейського Союзу	121
<i>Кузьміна Л.В.</i> Готовність викладачів-словесників до особистісно орієнтованого навчання українськомовних дисциплін у ВНЗ.....	124
<i>Курган К. С.</i> Компонентний склад сучасної медіакультури в лінгводидактичному розгляді	128
<i>Кучерук О.А.</i> Педагогічні технології в лінгвометодичній підготовці вчителя-філолога	132
<i>Мацелура Л. Л.</i> Навчання аудіюванню дітей дошкільного віку на заняттях із іноземної мови.....	136
<i>Мацько Л.І.</i> Мовна особистість Андрія Малишка як лінгвокультурологічний феномен національного виховання у світлі лінгвофілософії	139
<i>Мищенко О.В.</i> Підготовка вчителів до аналізу позасюжетних елементів у процесі формування літературної компетентності старшокласників	145
<i>Мордовцева Н.В.</i> Навчання учнів текстової діяльності на уроках української мови	148
<i>Нищета В.А.</i> Психолого-педагогічний аспект готовності вчителя-словесника до запровадження риторизованих технологій	152
<i>Ніколаєнко В.В.</i> Організація текстової діяльності студентів-іноземців у процесі навчання мови	156

самостійно опрацюює і використовує для аналізу позасюжетних елементів сучасні наукові дослідження; уміє здійснювати власну інтерпретацію.
--

Отже, розглянута модель системного аналізу позасюжетних елементів, що передбачає послідовність виконання запропонованих дидактичних завдань, відповідних методів навчання літератури, сприяє удосконаленню процесу формування літературної компетентності старшокласників та підвищує рівень її сформованості.

Література

1. Ковальчук О. Аналіз творів шкільної програми / О.Г. Ковальчук. – Ніжин : Просвіта, 1996. – 80 с.
2. Концепція літературної освіти : наказ від 26.01.2011 №58 / Міністерство освіти і науки : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.osvita.ua.
3. Марко В. Основи аналізу літературного твору : навч.-метод. посібник для студ. і вчителів / В.П. Марко – Кіровоград : РВЦ КДПУ ім. В.Винниченка, 2003. – 32 с.
4. Наукові основи методики літератури : посібник для студ. вузів / [Н.Й. Волошина, О.М. Бандура, О.А. Гальонка та ін.] ; за ред. Н.Й. Волошиної. – К. : Ленвіт, 2002. – 344 с.
5. Пасічник Є. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах : навчальний посібник / Є.А. Пасічник – К. : Ленвіт, 2000. – 383 с.
6. Поетика : наукове видання / за ред. В.С. Брюховецького. – К. : Наукова думка, 1992. – 210 с.
7. Пультер С. Методика викладання української літератури в середній школі : курс лекцій для студентів філологів / С.А. Пультер, А.М. Лісовський. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2004. – 144 с.
8. Ситченко А. Навчально-технологічна концепція літературного аналізу : монографія / А.Л. Ситченко – К. : Ленвіт, 2004. – 304 с.

Анотація

У статті окреслено проблему вивчення позасюжетних елементів художнього твору та запропоновано методичні рекомендації учителям загальноосвітніх шкіл, ліцеїв, гімназій щодо системного аналізу цих складників на уроках української літератури в старших класах.

Аннотація

В статье очерчена проблема изучения позасюжетных элементов художественного произведения и предложены методические рекомендации учителям общеобразовательных школ, лицеев, гимназий для системного анализа этих составляющих на уроках украинской литературы в старших классах.

Summary

The article describes the problem of studying outplot elements of fiction and the author offers the teachers of comprehensive schools, lyceums and gymnasias methodological recommendations concerning a systematic analysis of these components at the lessons of Ukrainian literature in high school.

Ключові слова: літературна компетентність, позасюжетні елементи.

Ключевые слова: литературная компетентность, внесюжетные элементы.

Key words: literary competence, outplot elements.

Подано до редакції 04.04.2013.

Рекомендовано до друку докт.пед.наук, проф.Жилою С.О.

УДК [811.161.2 : 373.5] (043)

© 2013

Мордовцева Н.В.

НАВЧАННЯ УЧНІВ ТЕКСТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Постановка проблеми у загальному вигляді... На перехідному етапі реформування мовної освіти в сучасній школі одним із найважливіших завдань, визначених чинною програмою з рідної мови, є необхідність вироблення в школярів умінь і навичок комунікативно виправдано користуватися засобами мови в різних життєвих ситуаціях під час сприймання, відтворення й створення висловлювань; ознайомлення учнів з мовною системою як основою для формування мовних, мовленнєвих умінь і навичок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Навчання учнів текстової діяльності має велике соціальне значення в умовах комунікації, оскільки сприяє розвитку комунікативно-пізнавальних можливостей учнів. К. Ушинський стверджував, що одним із головних завдань навчання рідної мови є розвиток в учнів "дару слова" [13, с. 251]. Традиційним для лінгводидактики питанням є пошук ефективних засобів навчання, що забезпечить формування мовної, мовленнєвої, комунікативної компетентностей учнів. Основним засобом навчання мови вважається текст. Обґрунтування лінгводидактичного потенціалу тексту здійснено в роботах Л. Бондарчук, Л.Варзацької, М.Вашуленка, Н.Грипас, В.Мельничайка та ін. Текст розглядають як висловлене мовленнєве явище, що створюється в процесі комунікації і є продуктом мовленнєвої діяльності. Зазначені погляди знаходять своє відображення в лінгвістичних і

методичних визначеннях тексту. Помітними в галузі дослідження тексту є праці М. Бахтіна, І. Гальперіна, Т. Дридзе, Н. Зарубіної, Л. Лосєвої, В. Лукіна, Л. Мацько, В. Мельничайка, М. Пентиліук, М. Шанського та ін.

Формулювання цілей статті... Мета нашої статті полягає в обґрунтуванні лінгводидактичних положень навчання учнів текстової діяльності на уроках української мови.

Виклад основного матеріалу дослідження... Логіка нашого дослідження вимагає визначення суттєвих, обов'язкових, концептуальних характеристик тексту. У лінгвістичній, психолінгвістичній, лінгводидактичній літературі існує багато різноманітних формулювань поняття "текст". Таке різноманіття зумовлене важливістю тексту для багатьох наук, складністю проблеми його дослідження й багаторічними традиціями вивчення в різних галузях наук. Донині в навчальній літературі немає єдиного тлумачення цього поняття. Зважаючи на його складність і багатовимірність, неоднозначність, наведемо кілька відомих тлумачень.

В Енциклопедії української мови (2000 р.) подається таке тлумачення термінологічного значення слова "текст": "Текст (від лат. *textum* – зв'язок, поєднання, тканина) – писемний або усний мовленнєвий масив, що становить лінійну послідовність висловлень, об'єднаних у ближчій перспективі смисловими і формально-граматичними зв'язками, а в загально композиційному дистантному плані – спільною тематикою й сюжетною заданістю. Одиницею тексту є реально вичленований найменший словесний масив, що складається з лінійно розташованої сукупності речень, об'єднаних у тематичну і структурну цілісність, після якої йде інша цілісність того ж рівня. Найменша реальна одиниця тексту – надфразна єдність [12, с. 507]".

Л. Мацько вважає, що текст – "це змістова, структурно-граматична єдність речень, єдність вищого порядку, у якій ширше й повніше, ніж у реченні, розгортаються і конкретизуються думки, воля, почуття [8, с. 434]". На думку багатьох дослідників тексту, найбільш повним та конкретним є визначення, запропоноване І. Гальперіном: "Текст – це витвір мовотворчого процесу, що має завершений характер, об'єктивований у вигляді письмового документа, літературно оброблений відповідно до типу цього документа, витвір, який складається із заголовка і ряду особливих одиниць..., і має певну цілеспрямованість і прагматичну установку [2, с. 18]". Таке тлумачення тексту викликало дискусію серед мовознавців. Так, наприклад, В. Дресслер наголошує на тому, що це визначення звучує поняття тексту, оскільки відносить його лише до писемної форми мовлення. Дослідник пропонує власне визначення: "Текст розуміється на емпіричному рівні як структура будь-якого закінченого й зв'язного, незалежного й граматично правильного письмового чи усного висловлювання, чи на естетичному рівні як актуальна реалізація цього висловлювання [5, с. 111-138]".

Визначаючи місце тексту в системі мовлення, А. Михальська підкреслює, що "основною одиницею мовлення, що виражає закінчене висловлювання, є не речення, а текст, речення-висловлювання є лише рідкісним випадком, особливим різновидом тексту... текст – це вища одиниця синтаксичного рівня [10, с. 9]".

Д. Баранник розглядає текст як "писемний або усний мовленнєвий масив, що становить лінійну послідовність висловлень, об'єднаних у ближній перспективі смисловими зв'язками, а в загальнокомпозиційному, дистантному плані – спільною темою й сюжетною заданістю [1, с. 46-57]". Мовознавець наголошує на усній формі тексту.

Автори "Концепції когнітивної методики навчання української мови", вважають текст основним засобом навчання й розглядають його в умовах сучасного педагогічного дискурсу як результат мовленнєвої діяльності, "явище лінгвістичне й позалінгвальне (позамовне) [11, с. 7]".

Таким чином, у лінгвістичних студіях текст визначається як категорія, що показує "мову в роботі". Саме ця якість тексту дозволяє створити природнє мовленнєве середовище на уроках мови. У лінгвістичній і методичній літературі текст як результат мовленнєвої діяльності називають по-різному: мовленнєвий твір, висловлювання, продукт мовлення, основна одиниця мовлення та ін.

На уроках вивчення мовної теорії лінгвістично орієнтований текст передусім використовується для ілюстрації мовних понять, явищ, що вивчаються. Пропонуючи для вивчення лінгвістичні поняття, перераховуючи їх ознаки, учитель ілюструє сказане або за допомогою тексту, або прикладами з тексту, поданими не ізольовано, а в структурі висловлювання. Так, після вивчення поняття учитель переходить до аналізу тексту, за допомогою якого демонструє описане в лінгвістичному тексті поняття або явище, а далі учні самостійно знаходять у тексті аналізовані явища, обґрунтовуючи свій вибір. Мета такого використання тексту – проілюструвати особливості мовного явища в тексті, де воно виявляється найбільш яскраво в поєднанні з іншими текстовими категоріями. Опора на текст під час вивчення лінгвістичної теорії є "засобом конкретизації граматичних абстракцій, забезпечує розгляд мовних явищ у їх органічних взаємозв'язках, створює передумови для комплексної постановки граматичних і мовленнєвих завдань [9, с. 86]".

Аналіз тексту в єдності змісту й форми, а часто й перехід від розгляду зразка до побудови власних висловлювань (твори-мініатюри) дає змогу на кожному уроці формувати вміння слухати й читати, говорити й писати, тобто осмислено сприймати усне й писемне мовлення та будувати власні зв'язні висловлювання [3, с. 45-47]. У тексті виявляються закономірності функціонування мовних одиниць і їх міжрівневі зв'язки, він дає змогу йти у вивченні тієї чи іншої мовної категорії від її функції до форми та значення, категоріальних ознак, а також

правил використання в мовленні й від них до використання у власних висловлюваннях. За такого навчання засвоєння мови стає не абстрактним знанням, а свідомою практичною дією. Вивчення мовних категорій на матеріалі текстів сприяє тому, що мовні одиниці сприймаються як явища живого мовлення [там само].

Авторами текстів лінгвістичної спрямованості можуть бути відомі письменники, учителі-словесники, студенти, школярі, які самостійно створюють цікаві лінгвістичні міні-твори. Однак важливою вимогою до таких текстів є дотримання всіх правил для текстів наукового стилю: адекватність змісту науковому поясненню обраної мовної проблеми або поняття, завершеність та цілісність. Головною особливістю цікавих, пізнавальних лінгвістичних текстів є образність, незвичайність пояснення навчального матеріалу, що забезпечує більш глибоке засвоєння лінгвістичних знань, їх запам'ятовування.

Для успішного написання власних лінгвістичних текстів невеликого обсягу діти повинні навчитись правильно розуміти, осмислювати вихідний (первинний) текст, уміти вдало оперувати набутими знаннями на практиці. Завдання, пов'язані з використанням малих за обсягом текстів, мають навчальний характер. Вони істотно відрізняються від завдань, побудованих на текстах великого обсягу, що використовуються передусім з контрольною метою.

Серед особливостей аналізу лінгвістично орієнтованих текстів Н. Іпполітова виділяє такі: аналіз може супроводжуватися (або завершуватися) виконанням ряду спеціальних завдань, що тренують учнів у застосуванні набутих знань у новій ситуації (написання вступної, заключної частини, доповнення, редагування тексту і т.ін.); фіксація певних положень, висновків, узагальнень у зошитах з метою збору робочих матеріалів для створення власних висловлювань; аналіз може завершати попередньо проведену бесіду за змістом лінгвістичного тексту. Така бесіда допоможе учням оволодіти спеціальними відповідними поняттями. Текст-зразок, завершуючи бесіду, допомагає узагальнити спостереження і враження учнів, правильно їх оформити [7, с. 3-8].

У сучасній лінгводидактиці сформульовано критерії відбору текстів для аналізу. Беручи їх до уваги, виділяємо такі:

- навчально-виховні можливості тексту;
- зміст, композиція тексту;
- доцільність завдання з використанням цього тексту;
- рівень підготовки учнів до самостійного виконання вправи;
- місце завдання в навчальному процесі (вивчення нового матеріалу, його закріплення, повторення, контроль знань);
- принцип наступності й перспективності;
- співвіднесеність завдання з лінгвістичною теорією, поданою в підручнику;
- удосконалення практичної підготовки учнів;
- можливість формувати на основі тексту уміння й навички текстосприйняття і текстотворення.

На невеликому дидактичному матеріалі можна організувати виконання учнями великої кількості навчальних дій, а це в кінцевому результаті сприяє розвитку різних інтелектуальних і практичних умінь і навичок, сприяє досягненню розвивальних і виховних цілей уроку.

Т. Донченко наголошує, що граматичний матеріал, який розглядається на матеріалі тексту, сприймається учнями з більшою цікавістю, ніж під час розбору окремих слів, словосполучень чи речень. А якщо додати до цього, що під час використання текстів не лише усвідомлюються й засвоюються лінгвістичні поняття й категорії, а й розв'язується велика кількість розвивальних і виховних завдань, то стає очевидною ефективність такого підходу до вивчення рідної мови [4, с. 123].

У лінгвістичних текстах синтезуються й певна ситуативність (їх сюжет), і мовленнєва експресивність, що підвищує дію тексту на читача, бо тут відіграють провідну роль емоційні моменти. Різні види лінгвістичних текстів – це ефективний засіб повідомлення, узагальнення та систематизації знань з певної граматичної теми. Завдяки їм відбувається поєднання граматики та фантазії на уроках з рідної мови, і, на думку багатьох учителів та методистів (П. Бурмистрова, Т. Жулій, Н. Ломанова, І. Підгаєцька та ін.), це має ряд позитивних ознак:

- твори такого типу допомагають виявити рівень мотивації школярів;
- цікаві лінгвістичні міні-тексти підвищують інтерес учнів до вивчення певної теми, розвивають творчі здібності учнів, навички зв'язного мовлення; удосконалюють мовну та мовленнєву компетентності;
- робота з лінгвістичними текстами допомагає активізувати образне та логічне мислення учнів, допомагає відбирати, складати та аналізувати мовні поняття та явища [6, с. 4].

Під час роботи з різними видами лінгвістичних текстів необхідно враховувати жанрову своєрідність певного висловлювання та певні особливості:

- 1) практична значущість певного жанру для школярів;
- 2) доступність;
- 3) комунікативність;

4) ускладнення розумової діяльності учнів – від роботи з готовим (первинним) текстом до створення власних (вторинних) творів;

5) емоційність, пізнавальність;

6) дотримання норм української літературної мови (нормативність).

Безумовно, текстовий матеріал забезпечує більш ефективне засвоєння мовних явищ, наочно показуючи особливості їх функціонування в мовленнєвому потоці, а це має велике значення для формування комунікативних умінь учнів. Робота з текстом дозволяє систематично вести повторення й узагальнення вивченого, здійснювати внутріпредметні й міжпредметні зв'язки. Систематичне використання тексту поступово ознайомлює учнів з характерними особливостями зв'язних висловлювань і готує до розуміння чужих та створення власних висловлювань (текстів). Крім того, дидактичний текст дає змогу учням повторити складний теоретичний матеріал, що сприяє формуванню їхньої мовної компетентності.

Висновки... Отже, для розробки методики роботи з лінгвістичними текстами як засобом удосконалення мовної, мовленнєвої, комунікативної компетентностей учнів середніх класів важливими є врахування закономірностей навчання й засвоєння рідної мови, загальнодидактичних принципів навчання (науковості, доступності, наочності, наступності й перспективності та ін.) і специфічних: пізнавально-практичної спрямованості в навчанні, збереження мовної єдності, спадковості й наступності поколінь, зв'язку усного й писемного мовлення тощо. Ефективному використанню лінгвістичних міні-текстів на уроках української мови сприяє методично правильний добір методів, прийомів і засобів навчання, що забезпечує залучення учнів до різних видів мовленнєвої діяльності, повторення теоретичного матеріалу, який є основою формування їхньої мовної компетентності.

Література

1. Баранник Д.Х. Характерні риси монологічного мовлення. / Д. Х. Баранник // Закономірності розвитку українського усного мовлення. – К. : Наук. думка, 1965. – С. 46-57.
2. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования. /И. Р. Гальперин. – М. : Наука, 1981. – 139 с.
3. Добраев Л. Смысловая структура учебного текста и проблемы его понимания. / Л.Добраев. – М. : Педагогика, 1982. – 176с.
4. Донченко Т.К. Організація навчальної діяльності учнів на уроках рідної мови. / Т. К.Донченко. – К. : Фондація ім. О. Ольжича, 1995. – 251 с.
5. Дресслер В. Синтаксис текста. / В.Дресслер // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. 8. – М., 1978. – С. 111-138.
6. Жулий Т.Б. Лингвистические игры. / Т.Б.Жулий. – Луганск : Янтарь, 2002. – 92 с.
7. Ипполитова Н.А. Совершенствование механизмов речи школьников на уроках русского языка / Н.А.Ипполитова // Рус. яз в шк. – 1995. – №3. – С. 3-8.
8. Мацько Л.І., Мацько О.М., Сидоренко О.М. Українська мова : навч. посібник. / Л.І.Мацько, О.М.Мацько, О.М.Сидоренко. – Донецьк : ТОВ ВКФ "БАО", 2005. – 480 с.
9. Мельничайко В.Я. Лінгвістичні основи викладання української мови в школі / Володимир Мельничайко // Мовознавство і школа. – К. : Наук. думка, 1981. – С. 22-124.
10. Михальская А.К. Основы риторики : мысль и слово : учеб. пособие для учащихся 10-11 кл. общеобразоват. учреждений. / А. К. Михальская. – М. : Просвещение, 1996. – 416 с.
11. Пентиліук М. Концепція когнітивної методики навчання української мови / Марія Пентиліук, Олена Горошкіна, Алла Нікітіна. // Дивослово. – 2004. – №8. – С. 5-9.
12. Українська мова. Енциклопедія / ред. кол. : В.М.Русанівський, О. О. Тараненко (співголови), М.П.Зяблюк та ін. – К. : Укр. енцикл., 2000. – 752 с.
13. Ушинський К.Д. Про початкове викладання російської мови // Вибрані педагогічні твори : у 2 т.: переклад з рос. / К. Д. Ушинський. – К. : Рад. шк., 1983.– Т. 2.– 359 с.

Анотація

У статті розглянуто лінгводидактичні умови навчання учнів текстової діяльності на уроках української мови; описано погляди відомих лінгвістів, педагогів щодо суттєвих характерних ознак тексту; подано методичні рекомендації використання різних текстів лінгвістичної спрямованості з метою вдосконалення мовної, мовленнєвої, комунікативної компетентностей школярів.

Аннотация

В статье рассмотрены лингводидактические условия обучения учащихся текстовой деятельности на уроках украинского языка, описаны взгляды известных лингвистов, педагогов о существенных отличительных признаках текста; представлены методические рекомендации использования различных текстов лингвистической направленности с целью совершенствования языковой, речевой, коммуникативной компетенций школьников.

Summary

In article lingvodidaktichesky conditions of training of pupils of text activity at Ukrainian lessons are considered, views of known linguists, teachers about essential distinctive signs of the text are described; methodical

recommendations of use of various texts of a linguistic orientation for the purpose of improvement of language, speech, communicative competences of school students are submitted.

Ключові слова: текст, міні-текст, організація навчальної діяльності учнів.

Ключевые слова: текст, мини-текст, организация учебной деятельности учащихся.

Key words: text, mini-text, organization of educational activity of pupils.

Подано до редакції 07.04.2013.

УДК [373.5.16:811.161.2]:808.5

© 2013

Нищета В.А.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА ДО ЗАПРОВАДЖЕННЯ РИТОРИЗОВАНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Постановка проблеми у загальному вигляді... У справі вдосконалення освітньої практики особлива роль відводиться педагогові, адже саме від його діяльності залежить ефективність реформ, які нині активно проводяться в Україні. Сьогодні суспільство потребує таких педагогів, які спроможні забезпечити високі навчально-виховні результати. Таке завдання може бути вирішене лише за умови сформованої в педагогів готовності до здійснення професійної діяльності в різних аспектах.

На думку багатьох науковців і педагогів-практиків, нині спостерігається зниження в учнівській молоді мовленнєвої та комунікативної культури, дефіцит умінь і навичок етичної мовленнєвої й комунікативної поведінки. Особливої значущості за таких умов набуває проблема формування у школярів компетентностей у мовленні, спілкуванні, комунікації, що є життєво необхідним і відповідає запитам і вимогам сучасного суспільства. Дієвим кроком щодо вирішення зазначеної проблеми є реалізація в шкільній освіті риторичного аспекту української мови, введення в шкільний курс української мови елементів практичної риторики, курс на формування в учнів риторичних умінь і риторичної компетентності.

Окреслені проблеми взаємно пов'язані й обумовлені: сучасний учитель-словесник має бути готовим до здійснення реформування шкільної мовної освіти й забезпечення її результативності з погляду риторики, що дозволяє наголошувати на актуальності теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... У психолого-педагогічній теорії та практиці формування готовності до професійної діяльності є актуальною проблемою. До сьогодні виконано низку досліджень, центром яких є поняття готовності. Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчив, що накопичено значний матеріал щодо сутності "готовності" як психологічного поняття (праці К. Березіної, Д. Богоявленської, М. Дяченка, Л. Кандибовича, Л. Кондрашової, Р. Овчарової, Н. Ольшанської), як педагогічного поняття (Л. Гончаренко, Л. Карташова, Н. Кислинська, О. Коберник, Г. Коберник, З. Курлянд, А. Линенко, Н. Нікітіна, В. Ортинський, В. Сластьонін, М. Фіцула, О. Хаустова). Існують напрацювання щодо окремих аспектів готовності: до запровадження педагогічних інновацій (І. Гавриш, Т. Демиденко, І. Дичківська, Г. Сиротенко, В. Уруський), до педагогічної творчості (С. Родіонова, Н. Токарева), до організації окремих видів навчальної діяльності (І. Глазкова, Є. Кулик, М. Пелагейченко, Х. Процка, І. Чорна), до здійснення професійної діяльності в різних ланках освіти (М. Махмутов, Л. Мельник, Н. Павленко).

У педагогічних і методичних працях вітчизняних та українських науковців (Н. Голуб, Л. Горобець, О. Горошкіної, О. Залюбівської, Н. Іпполітової, І. Калмикової, Ю. Караулова, Є. Ключева, С. Коваленка, О. Когут, З. Курцевої, Т. Ладиженської, А. Ляшкевич, Л. Мацько, С. Мінеєвої, Л. Нечволод, Г. Онуфрієнко, Е. Палихати, М. Пентиліук, Г. Сагач, О. Симакової, В. Федоренка, В. Шуляра) досліджені різні аспекти риторичної освіти, зокрема, шкільної. Окрім того, процеси риторизації знаходяться в центрі уваги наукових розвідок Л. Ассуірової, О. Борецького, А. Бушева, Н. Голуб, Л. Горбача, Д. Гудкова, Ч. Далецького, Л. Кощей, В. Марова, О. Макарової, С. Меньшеніної, С. Мінеєвої, М. Пряхіна, О. Рожкова, Н. Семенова, Л. Семячко, Л. Синельникової, С. Тихонова, Г. Хазагерова, О. Чувакіна, І. Чурилова, С. Шилова, Е. Slembek, W. Wills. Окремі дослідження присвячені проблематиці розробки й запровадження риторизованих технологій (Д. Архарова, Л. Котлова, Г. Новосельцева). На нашу думку, саме риторизація є найдієвішим шляхом модернізації шкільної мовної освіти, а риторизовані технології – найбільш ефективним засобом запровадження процесів риторизації.

Формулювання цілей статті... Виходячи з актуальності окресленої проблематики, визначаємо мету дослідження: висвітлити психолого-педагогічний аспект готовності вчителів-словесників до запровадження риторизованих технологій формування риторичних умінь і риторичної компетентності учнів.

Виклад основного матеріалу дослідження... Багатьма лінгводидактами й педагогами-практиками риторизація вважається пріоритетним напрямом досягнення школярами високих освітніх результатів, зокрема, риторичних. В умовах, коли в Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти (затверджений 23 листопада 2011 р.) не передбачено вивчення риторики в школі, а нова програма з української мови для основної школи (Г. Шелехова, М. Пентиліук, В. Новосьолова, Т. Гнаткович, Н. Коржова, К. Таранік-Ткачук)